

Sygn. akt I UK 262/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 9 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z odwołania K. G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę nauczycielską,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 lutego 2010 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 czerwca 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

K. G. złożyła do organu rentowego wniosek o emeryturę nauczycielską. Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z 30 grudnia 2008 r. odmówił jej prawa do emerytury nauczycielskiej z powodu niespełnienia ustawowych przesłanek do jej

przyznania. W odwołaniu ubezpieczona domagała się zmiany zaskarżonej decyzji i przyznania jej dochodzonego świadczenia, po uprzednim zaliczeniu do stażu okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od 16 kwietnia 1978 r. do 31 sierpnia 1981 r.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. wyrokiem z 18 marca 2009 r. oddalił odwołanie. Sąd ustalił, że K. G. w dacie złożenia wniosku o emeryturę (28 listopada 2008 r.) pozostawała w zatrudnieniu w Szkole Podstawowej w B. Stosunek pracy nie został przez nią rozwiązany, ani też żadna ze stron go nie wypowiedziała. Organ rentowy za udowodniony uznał staż pracy w łącznym wymiarze 27 lat, 2 miesiące i 28 dni. W oparciu o art. 88 ust. 1 i 1 a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm. (powoływanej dalej, jako „Karta Nauczyciela”). Sąd Okręgowy stwierdził, że ubezpieczona nie spełnia koniecznych warunków do nabycia uprawnień emerytalnych. Przesłanką nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej jest rozwiązanie stosunku pracy na wniosek nauczyciela w związku z przejściem na emeryturę, czego ubezpieczona nie uczyniła. Z uwagi na powyższe Sąd pierwszej instancji nie prowadził postępowania dowodowego w kierunku ustalenia faktycznego okresu zatrudnienia K. G. uznając, że bezprzedmiotowe jest czynienie ustaleń w tym zakresie, skoro emerytura nie przysługuje jej z racji nierozwiązania stosunku pracy. W tym stanie rzeczy odwołanie nie mogło zostać uwzględnione.

W apelacji od powyższego wyroku K. G. podniosła, że Sąd mylnie odczytał treść jej żądania zawartego w odwołaniu uznając, że domagała się przyznania prawa do emerytury nauczycielskiej, podczas gdy istotą sporu było zaliczenie do stażu pracy okresów pracy w gospodarstwie rolnym rodziców.

Sąd Apelacyjny, uznając apelację za nieuzasadnioną, stwierdził, że zakres i przedmiot rozpoznania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyznacza treść decyzji organu rentowego. Wbrew stanowisku ubezpieczonej, istotą zaskarżonej decyzji polega na rozstrzygnięciu o jej prawie do emerytury nauczycielskiej na podstawie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, który jest przepisem szczególnym i w zakresie uprawnień emerytalnych nauczycieli normuje wszystkie wymagania, których spełnienie uprawnia nauczyciela do przejścia na emeryturę. Stosownie do jego treści, nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w

tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze mają możliwość - bez względu na wiek - nabycia uprawnień emerytalnych po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy. Niespełnienie jednego z wyżej wymienionych warunków powoduje brak uprawnienia do emerytury. Podstawowe znaczenie dla rozstrzygnięcia ma to, że o zasadności przyznania lub odmowie przyznania świadczenia decyduje stan prawny i faktyczny istniejący w dacie złożenia wniosku o emeryturę. Badanie legalności decyzji jest możliwe tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydawania decyzji. W przedmiotowej sprawie poza sporem było to, że ubezpieczona nie rozwiązała stosunku pracy i na dzień złożenia wniosku o świadczenie emerytalne pozostawała w zatrudnieniu jako nauczycielka. Oznacza to, że nie było celowe prowadzenie postępowania dowodowego na okoliczność ustalenia, czy wnioskodawczyni pracowała w gospodarstwie rolnym rodziców w okresie od 16 kwietnia 1978 r. do 31 sierpnia 1981 r., bowiem nawet wykazanie tych okoliczności nie miałyby wpływu na wynik sprawy. Dopiero łączne zaistnienie wszystkich przesłanek uprawniających do emerytury pozwala na przyznanie świadczenia. Oznacza to, że dopiero po rozwiązaniu przez wnioskodawczynię stosunku pracy na swój wniosek będzie ona mogła wykazać, czy spełnia warunek 30 - letniego okresu zatrudnienia (w tym pracy w gospodarstwie rolnym rodziców). Z tych względów Sąd Apelacyjny wyrokiem zaskarżonym rozpoznawaną skargą kasacyjną oddalił apelację.

W skardze kasacyjnej pełnomocnik ubezpieczonej zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w innym składzie. Ponadto wniósł o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię, to jest art. 88 ust. 2a w związku z art. 88 ust. 1 i 1a ustawy Karta Nauczyciela, przez odmowę ustalenia prawa do wcześniejszej emerytury nauczycielskiej pod warunkiem rozwiązania stosunku pracy. Podniesiono również zarzut naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 189 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ § 1 i § 2 k.p.c., a także

art. 224 k.p.c. i art. 227 k.p.c., przez nierozpatrzenie sporu co do jego istoty (ustalenie prawa do emerytury pod warunkiem zawieszającym) oraz nieprzeprowadzenie dowodów na okoliczność zaliczenia wnioskodawczyni pracy w gospodarstwie rolnym rodziców w okresie od 6 kwietnia 1978 r. do 31 sierpnia 1981 r.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono zarzut, że mimo, że objęte sporem było zaliczenie ponad 3-letniego okresu pracy w gospodarstwie rolnym, co wobec uznania przez ZUS stażu pracy w wymiarze 27 lat 2 miesięcy i 28 dni, dawałoby skarżącej ponad 30 - letni okres zatrudnienia, sądy obu instancji nie przeprowadziły postępowania dowodowego na tę okoliczność. W opinii wnoszącego skargę, z takim stanowiskiem nie można się zgodzić, gdyż wskutek nowelizacji Karty Nauczyciela z 23 sierpnia 2007 r. art. 88 ust. 2a, odstąpiono od warunku rozwiązania stosunku pracy do 31 grudnia 2008 r. przez nauczycieli urodzonych w okresie od 31 grudnia 1948 r. do 1 stycznia 1969 r. (obejmuje on ubezpieczoną), jeżeli spełniają oni w tej dacie pozostałe warunki z art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela. Zatem Sądy obu instancji nie powinny uchylać się od ustalenia, czy spełnione są te „pozostałe” warunki, a roszczenie ewentualnie oddalić, dopóki ubezpieczona pozostawałaby w zatrudnieniu. Zaniechanie postępowania dowodowego uniemożliwiło jej udowodnienie, że spełnia pozostałe przesłanki do otrzymania emerytury, w szczególności zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców do ogólnego zatrudnienia. Pozytywne rozstrzygnięcie sądowe co do 30-letniego okresu zatrudnienia czyni spełnienie warunku rozwiązania stosunku pracy tylko formalnością. Jest to bowiem czynność pozostająca w dyspozycji nauczyciela i może być skutecznie dokonana przez jednostronne oświadczenie woli wobec pracodawcy złożone po 31 grudnia 2008 r., bez ryzyka nieotrzymania emerytury przy spełnieniu innych warunków.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wyrok Sądu drugiej instancji jest prawidłowy. Nieuzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 88 ust. 2a w związku z art. 88 ust. 1 i 1a Karty Nauczyciela, przez odmowę ustalenia prawa do wcześniejszej emerytury nauczycielskiej pod

warunkiem rozwiązania stosunku pracy. W świetle ustalonego i jednolitego orzecznictwa Sądu Najwyższego nauczyciele urodzeni po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r. zachowują prawo do przejścia na emeryturę bez względu na wiek, jeżeli do 31 grudnia 2008 r. spełnili warunki określone w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, a warunek rozwiązania stosunku pracy spełnią po 31 grudnia 2008 r. Także w odniesieniu do tej grupy nauczycieli musi więc być spełniony warunek rozwiązania stosunku pracy jako warunek przyznania im nauczycielskiej emerytury (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z: 20 listopada 2008 r., I UK 104/08, LEX nr 489009; 24 marca 2009 r., I UK 261/08; 17 kwietnia 2009 r., I UK 308/08; z 25 czerwca 2009 r., I UK 16/09). Skoro w rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny ustalił, że do rozwiązania nauczycielskiego stosunku pracy nie doszło i jest on nadal kontynuowany, to nie wystąpiła jedna z przesłanek warunkujących prawo do emerytury nauczycielskiej. Już z tego względu oddalenie apelacji ubezpieczonej było uzasadnione. Należy też wskazać, że, wbrew twierdzeniom zawartym w skardze kasacyjnej, ubezpieczona, składając do organu rentowego „wniosek o emeryturę”, domagała się przyznania jej tego świadczenia, a nie ustalenia prawa do niej pod warunkiem rozwiązania stosunku pracy. Niezależnie od tego błędny jest pogląd skarżącej o dopuszczalności ustalenia przez sąd prawa do wcześniejszej emerytury nauczycielskiej pod warunkiem rozwiązania stosunku pracy. W tej kwestii Sąd Apelacyjny trafnie odwołał się do poglądu prawnego wyrażonego w wyroku z 15 grudnia 2000 r., II UKN 147/00 (OSNP 2002 nr 16, poz. 389), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że istota decyzji organu rentowego polega na rozstrzygnięciu o prawie do konkretnego świadczenia (lub o jego wysokości) jako całości, a nie o poszczególnych elementach składających się na to prawo. Sąd stwierdzający spełnienie przez ubezpieczonego jednego lub więcej warunków powstania prawa do świadczenia, nie może ustalić tego w sentencji wyroku, przy jednoczesnym oddaleniu odwołania ubezpieczonego od niekorzystnej dla niego decyzji organu rentowego. Istotnie, zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), prawo do świadczeń określonych w tej ustawie powstaje z dniem spełnienia się wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia. Wówczas też, na wniosek osoby uprawnionej,

organ rentowy wydaje decyzję o przyznaniu prawa (art. 116 i 118 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Niespełnienie przez pracownika ustawowych warunków koniecznych do przyznania świadczenia powoduje wydanie decyzji odmownej. Wydanie takiej decyzji następuje, jak już wskazano, również wtedy, gdy pracownik nie spełnia chociażby jednego z ustawowych warunków niezbędnych do przyznania świadczenia. Jak z powyższych przepisów wynika, Sąd Apelacyjny po ustaleniu, że wnioskodawczyni nie rozwiązała stosunku pracy, nie mógł zmienić wyroku Sądu Okręgowego w ten sposób, aby oddalić jej odwołanie od decyzji organu rentowego, a jednocześnie ustalić, że pracowała w gospodarstwie rolnym rodziców. Decyzja organu rentowego ma bowiem rozstrzygać o prawie do konkretnego świadczenia (lub o jego wysokości) jako całości, a nie o poszczególnych elementach składających się na to prawo.

Należy ponadto stwierdzić, że wyrok ustalający istnienie lub nieistnienie stosunku prawnego lub prawa jest dopuszczalny w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyjątkowo i tylko wówczas, gdy przepis tak stanowi, np. w sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, obowiązku opłacania składek, zwrotu nienależnego świadczenia. Regułą jest zatem, że sąd ubezpieczeń społecznych w trybie rozpoznania odwołania od decyzji organu rentowego przyznaje konkretne świadczenie lub określa jego wysokość (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2008 r., I UK 267/07, niepubl.). Nie jest zatem dopuszczalne w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych wydanie wyroku ustalającego spełnienie przez ubezpieczonego niektórych warunków wymaganych do nabycia prawa do świadczenia i przyznającego to świadczenie pod warunkiem spełnienia pozostałych warunków w przyszłości.

Z tych względów nie było dopuszczalne ustalenie przez Sądy orzekające w sprawie, że skarżąca spełniła warunek posiadania wymaganego okresu zatrudnienia i ustalenie jej prawa do wcześniejszej emerytury nauczycielskiej pod warunkiem rozwiązania przez nią stosunku pracy. Nieuzasadniony okazał się więc także zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. oraz zarzuty naruszenia art. 224 i 227 k.p.c. przez nierozpatrzenie sporu co do istoty.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.

